

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า “ทรัพย์” ในทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย ทรัพย์ ๒ ประเภท คือ โภคทรัพย์ หรือทรัพย์สมบัติและอริยทรัพย์ ซึ่งทั้ง ๒ ประเภทนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของทุกชีวิตที่เกิดมาในโลกนี้ และยังเป็นปัจจัยหนุนส่งต่อภพชาติต่อไปทุกๆ ชาติที่เกิดขึ้น ซึ่งในสมัยพุทธกาลคำว่า “ธน” (ทรัพย์) แยกออกมาเป็นทรัพย์ประเภทหนึ่ง ที่ไม่ได้หมายรวมกับ ทรัพย์สมบัติประเภทอื่นๆ แต่มีความหมายที่ใช้แสดงสถานภาพของเศรษฐี เช่นความตอนหนึ่งในพระวินยปิฎก มหาวิภังค์ว่า “ลูกสุทินตระกูลเรานี้มั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินมีทองมาก มีเครื่องประดับมาก มี ทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ท่านควรกลับมาเป็นคฤหัสถ์จะได้ใช้สอยทรัพย์สมบัติและทำบุญ มาเกิดลูกสุทินกลับมาเป็นคฤหัสถ์เถิด จะได้ใช้สอยทรัพย์สมบัติและทำบุญ”^๑ ทรัพย์ในสมัยนั้น ส่วนใหญ่จะหมายถึงเงินและทอง ซึ่งเรียกว่า รุกียะ , กหาปณะ และมาสก^๒ มาในยุคปัจจุบันคนโดยทั่วไปก็มักถือเอาเงินเป็นตัววัดฐานะของบุคคลในสังคม ก็คือ การถือเอาโภคทรัพย์เป็นใหญ่ ใครมีเงินมากก็จะร่ำรวย มีความเป็นอยู่สะดวกสบาย ทำให้คนจำนวนไม่น้อยที่ต้องทุ่มเทชีวิตไปกับการแสวงหาทรัพย์สมบัติเพื่อมีไว้ใช้ไว้ชม ต้องทนทุกข์ยากลำบากทั้งกายและใจ เพราะยึดถือทรัพย์สมบัติเป็นสรณะของชีวิต มุ่งแข่งขันกัน ในสังคมด้านวัตถุนิยม ขาดจิตสำนึกถึง ความจริงว่า ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยอาศัยปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เมื่อมนุษย์ไม่รู้จักความพอเพียงจึงเป็นเหตุให้พบแต่ความทุกข์ หลงติดยึดว่าสุขนั้นเกิดจากการมีทรัพย์สมบัติไว้ใช้อย่างสะดวกสบายในชาตินี้เท่านั้น

ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องทรัพย์ แต่สอนให้รู้จักทรัพย์ ประโยชน์และโทษที่เกิดจากการมีทรัพย์ ซึ่งตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อสร้างประโยชน์หรือความสุขในปัจจุบัน มีชื่อว่า ภิภุชธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม^๓ หรือหัวใจเศรษฐี คือ สอนให้รู้จักการแสวงหา การรักษา การควบคุมที่ดี และการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีเหตุผล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนหรือบรรพชิต ก็ต้องมีหลักในการบริหารจัดการ เช่นกัน ในทางโลกแล้วทรัพย์ภายนอกมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต คือ ให้ความสุขทางกาย โดยเฉพาะความคล่องตัวในการมีเงิน เพื่อใช้สอยอย่างเพียงพอและสามารถสนับสนุนส่งเสริมให้สร้างทรัพย์ภายในที่เป็นอริยทรัพย์ให้มีอยู่ภายในใจ ด้วยการมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางทั้งที่เป็นหลักธรรมและข้อปฏิบัติที่เน้นความสำคัญกับคุณค่าหรือ

^๑ วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๓.

^๒ ฎรายละเอียดยใน วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๕๘๔/๑๐๘ – ๑๐๙.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

^๔ เรื่องเดียวกันหน้า ๑๑๖.

ประโยชน์ที่แท้จริงของทรัพย์สิน ให้ใช้ทรัพย์สินเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสะดวกสบาย ไม่ใช่เป็นทาสของทรัพย์สิน จนเป็นเหตุให้ความเป็นมนุษย์ต้องถูกทำลายคุณค่า ส่งผลต่อสุขภาพทั้งกาย และใจให้ต้องทุกข์ยากลำบากในที่สุด

ปัจจุบันมีหลักสูตรหรือแหล่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ไว้เป็นเครื่องมือในการหาทรัพย์สินทางโลกอย่างมากมาย แต่เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทำให้ต้องดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ปัญหาด้านหนี้สินทั้งในระดับครัวเรือนและระดับประเทศ ซึ่งมีผลการสำรวจสภาพหนี้ครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนถึง ๖๔% มีหนี้สิน โดยจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนรวมทั้งสิ้น ๑๘๘,๗๗๔.๕๔ บาท ขยายตัว ๑๒% จากปี ๒๕๕๕ ซึ่งถือเป็นหนี้ครัวเรือนที่สูงสุดนับตั้งแต่การสำรวจในรอบ ๕ ปี สาเหตุมาจากค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น ๒๓.๓% ค่าเล่าเรียนบุตรหลาน ๒๒% และการซื้อสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น เช่น บ้านและรถ ๑๓.๕% และมีการก่อหนี้ใหม่ในปีถึง ๑๐.๓% ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลได้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ครัวเรือน คือ ลดค่าครองชีพ ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ยขอ งบัตริเครดิตร ควบคุมราคาสินค้าจำเป็น ดูแลราคาก๊าซและราคาน้ำมัน ไม่ให้สูงเกินไป และรัฐต้องช่วยกระตุ้นสร้างงานสร้างรายได้ควบคู่กันไปด้วย^๕ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) กล่าวถึงเรื่องมุมมองในการประเมินระดับหนี้สาธารณะจากการกู้เงินลงทุน ๒ ล้านล้านบาทต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (จีดีพี) ว่า การกู้เงินเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศเป็นเรื่องที่ดี แต่จำเป็นต้องดูแลการใช้เงินลงทุนให้มีประสิทธิภาพด้วย ถ้าเรามีรายจ่ายอื่นในอนาคตที่ไม่ปรากฏหรือที่เรียกการคลังแอบแฝง เช่น การประกันสุขภาพถ้วนหน้าในวันข้างหน้าอาจจะต้องจัดงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาในส่วนนี้ หรือการที่ให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งส่วนนี้อาจจะมีงบประมาณชัดเจนให้ ซึ่งตัวเลขระดับหนี้สาธารณะจะเปลี่ยนได้ ขณะที่ผลการจัดเก็บงบประมาณก็เปลี่ยนได้ ซึ่งปัญหานี้เคยทำให้บางประเทศมีภาวะขาดไม่ถึงก็มี เช่น สหรัฐที่เดิมมีหนี้สาธารณะเพียง 46% ของจีดีพี แต่มีปัญหาเลห์แมนน์บราเธอร์ทำให้หนี้พุ่งเป็นเกิน 80%กว่า^๖ ปัญหาอื่น ๆ เช่น การเปิดสถาบันเท็งและแหล่งการพนันที่ขาดการดูแลควบคุมอย่างเคร่งครัดและจริงจังจาก ภาครัฐ ตลอดจนการ เสพและการค้ายาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ นำมาซึ่งความเสื่อมและเป็นเหตุแห่งความจนที่ไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับประเทศ เช่น คนที่คิดว่าตนเองจนก็ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด แสวงหาทรัพย์สินทุกวิถีทาง อาจถึงขั้นก่ออาชญากรรมขึ้นได้ ส่วน ผู้ที่มีฐานะหน้าที่การทำงานในระดับสูงๆ อาจด้วยเพราะความโลภก็แสวงหาทรัพย์สินโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ปราบปรามเพียงเพื่อสนองตัณหาของตนเอง และเมื่อกิเลสครอบงำจิตใจจนไม่สามารถยับยั้งใจได้ สุดท้ายชีวิตก็ต้องพบกับความว่างเปล่า เพราะทรัพย์สินนั้นก็ไม่สามารถครอบครองได้อย่างยั่งยืน

^๕ ธนวรรณ พลวิชัย, (๒๐ มิ.ย. ๒๐๑๓). “หนี้ครัวเรือนพุ่งสู่อุป ๕ ปี”, กรุงเทพธุรกิจ (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com> (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖).

^๖ ประสาร ไตรรัตน์วรกุล(๙ พ.ค. ๒๕๕๖), “ผู้ว่า ธปท. แจง ๒ ล้าน ๆ ยกระดับประเทศช่วงการคลังแอบแฝง ทำหนี้สาธารณะพุ่ง ” ,ข่าวรัฐสภาถึงประชาชน (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://news.parliament.go.th/> (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖).

ดังนั้น การศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ว่า โศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนากล่าวถึงอย่างไร และพระพุทธเจ้าทรงมีแนวทางการบริหารจัดการโศกทรัพย์อย่างไรเพื่ออำนวยประโยชน์สุข และนำมาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตประจำวัน ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางกาประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโศกทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา
- ๑.๓.๒ แนวทางการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ **ขอบเขตด้านเอกสาร** ด้วยการสืบค้นข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และจากตำรา หนังสือ งานวิจัยวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ บทความ วารสาร งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโศกทรัพย์

๑.๔.๒ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษาแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความหมาย ประเภท ความสำคัญ ประโยชน์และโทษของโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา

๒) ศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรมที่เกี่ยวกับการแสวงหาและการรักษาโศกทรัพย์ การจัดสรร และการใช้โศกทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

๓) ศึกษาแนวทางการการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโศกทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโศกทรัพย์อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น แก่ปัญหาความล้มเหลวในการสร้างฐานะ การบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด แก่ปัญหาการขาดวินัยทางการเงิน และหลักการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ ต่อสังคม แก่ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม

๑.๕ นิยามศัพท์

๑.๕.๑ การบริหารจัดการโรคทรัพย์ หมายถึง การนำหลักธรรม เป็นข้อปฏิบัติ หรือมรรควิธีในการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการแสวงหา การรักษา การใช้จ่ายทรัพย์ เป็นต้น ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ครอบครองทรัพย์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ด้วยความเข้าใจในประโยชน์และการวางท่าทีต่อโรคทรัพย์ได้อย่างถูกต้อง

๑.๕.๒ ทรัพย์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ทรัพย์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ โภค ทรัพย์ และอริยทรัพย์

๑.๕.๓ โภคทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ภายนอก หรือทรัพย์ในทางโลกียะที่เป็นวัตถุภายนอก เป็นทรัพย์ที่บริโภคใช้สอยเพื่อความสะดวกสบาย

๑.๕.๔ อริยทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ภายใน หรือทรัพย์ที่เป็นโลกุตตระ ไม่สามารถมองเห็น แต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก จะแบ่งปันหรือแจกจ่ายไม่ได้ และไม่มีใครแย่งชิงได้ แต่สามารถแนะนำให้คนอื่นแสวงหาได้

๑.๕.๕ มนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง บุคคลที่ถึงพร้อมด้วยโรคทรัพย์และอริยทรัพย์

๑.๕.๖ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การนำแนวทางการบริหารจัดการโรคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๗ ได้กล่าวถึงควมมีปัจจัย ๔ พอแก่ความต้องการของชีวิต หรือแม้มีวัตถุพร้อมบริบูรณ์ก็ตาม มิใช่เป็นจุดหมาย ในตัวของมันเอง เพราะเป็นเพียงขั้นศีล เป็นเพียงวิธีการขั้นตอนหนึ่งสำหรับช่วยให้ก้าวต่อไปสู่จุดหมายที่สูงกว่า คือ เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและพัฒนาปัญญา เพื่อควมมีชีวิตดีงามและการประสพสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป คนบางคนมีความต้องการวัตถุเพียงเท่าที่พอเป็นอยู่ แล้วก็หันไปมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา แต่บางคนยังไม่พร้อม ชีวิตของเขายังต้องขึ้นต่อวัตถุมากกว่า เมื่อการเป็นอยู่ของเขาไม่เป็นเหตุ เบียดเบียนผู้อื่น ก็ยังเป็นที่ยอมรับ ได้ นอกจากนั้น บางคนมีความโน้มเอียง ความถนัด และความสามารถในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้ดี การมีทรัพย์มากมายของเขาก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

๑.๖.๒ พุทธศาสนิกชน ได้กล่าวว่า “วัตถุนิยม เป็นความรู้ที่ขาดสติปัญญา เป็นทาส ทุ จมูก ลิ้น กาย มีสติปัญญาใช้อายตนะเพื่อการศึกษา ให้วัตถุเพียงแต่รับ ใช้จิต ให้จิตอยู่เหนืออำนาจสิ่งใดๆ ความสุขที่แท้จริงอยู่เหนือวัตถุ สำเร็จเมื่อใด โลกก็เป็นนครอมตมหานิพพาน

^๗ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายควมพิมพ์ครั้งที่ ๗**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗๗๗.

^๘ พุทธศาสนิกชน ปาฐกถาพุทธศาสนิกชนมหาเถระ ครั้งที่ “ออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม”, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖).

๑.๖.๓ สุวรรณ สถาอาณันท์^๙ กล่าวว่า พุทธศาสนาเชื่อว่า เมื่อเงินอยู่ในอำนาจของธรรมแล้ว เงินสามารถจะก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากมายแม้ว่าประโยชน์นั้นจะจำกัดอยู่แค่ระดับโลกียธรรมก็ตาม ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงไม่ปฏิเสธความมั่งคั่งของคฤหัสถ์ เพราะคนดีที่ร่ำรวยย่อมสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นได้มาก

๑.๖.๔ พระกัณฐพล โอภาโสบุญประสิทธิ์^{๑๐} ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องทรัพย์สินในพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นมี ๒ ประการคือ ๑) ผลทางด้านวัตถุ ได้แก่ การได้ครอบครองทรัพย์สิน มีความพร้อมทางด้าน วัตถุเครื่องอุปโภคบริโภค อันเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชีวิตคฤหัสถ์ทั่วไป อันจะทำให้ได้รับความสุข ความสะดวกสบายทางกาย ๒) ผลทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความสุขที่ไม่ถึงอามิส เป็นความสุขทางด้านจิตใจ รวมถึงความหลุดพ้นจากกิเลสที่รบกวนจิตใจ ผลทางด้านจิตใจนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นผลที่เป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักการดั้งเดิมของคำสอนเรื่องอริยทรัพย์อันเป็นทรัพย์ภายใน ซึ่งมีหน้าที่ขจัดกิเลสภายในให้ บุคคลผู้ปฏิบัติเป็นผู้มีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์อันจะส่งผลให้เกิดการแสวงหาทรัพย์ที่ถูกต้องสุจริต

๑.๖.๕ พระศรีปริยัติเวที (ลำไย สุวฑฺฒโน)^{๑๑} ได้กล่าวสรุปในตอนหนึ่งว่า เรื่องที่น่าจะมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจัย ๔ คือ อาหารกับการปฏิบัติธรรมของฆราวาส กรณีที่พระสงฆ์ฉันอาหารมื้อเดียวหรือฉันแต่พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้เท่านั้น ทำให้สมาธิของท่านตั้งมั่นได้เร็วและไม่มีโรคเบียดเบียน อายุยืนยาวกว่า ถ้ามีการประยุกต์โดยให้ฆราวาสได้ลดอาหารลงสักมื้อ จะเป็นการช่วยให้การปฏิบัติธรรมของฆราวาสดียิ่งขึ้นและเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติทางด้านเศรษฐกิจด้วย นอกจากนี้ยังมีเรื่องของเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มที่มีมากมาย สังคมสงฆ์ใช้ผ้าจีวรสีเดียวไม่หลากหลายเหมือนฆราวาส ไม่ว่าจะเข้าไปสังคมไหนก็ยอมรับในสีเดียวกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก พระสงฆ์จึงไม่ทะเลาะกันในเรื่องสีของจีวร ตรงข้ามกับฆราวาสที่มักทะเลาะกันในการบริหารปัจจัย ๔ สิ่งที่จะละไม่ได้ก็คือ สติและปัญญา เพื่อรู้เท่าทันการบริหารปัจจัย ๔ การบรรลุดุธรรมก็จะปรากฏได้ในที่สุด

๑.๖.๖ พระครูสิริปริยัตถารัง (พิสิฐ ชุตินฺธโร)^{๑๒} ได้กล่าวสรุปในงานวิจัยตอนหนึ่งว่า เป้าหมายของโกศวิภาค ๔ ก็คือการรู้จักแสวงหาทรัพย์โดยทางที่ สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมให้บอบช้ำ จากการลงทุนหรือแสวงหาทรัพย์ของเรา เมื่อแสวงหาทรัพย์มาได้แล้วก็รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม ใช้จ่ายทรัพย์อย่างมีสติ ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป

^๙ สุวรรณ สถาอาณันท์ , เงินกับศาสนาเทพพุทธแห่งยุคสมัย , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๑๐} พระกัณฐพล โอภาโสบุญประสิทธิ์, “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องทรัพย์สินในพุทธปรัชญาเถรวาทวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

^{๑๑} พระศรีปริยัติเวที (ลำไย สุวฑฺฒโน), “ศึกษาวิเคราะห์การบริหารปัจจัย ๔ เพื่อบรรลุดุธรรมตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๑๒} พระครูสิริปริยัตถารัง (พิสิฐ ชุตินฺธโร), “ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโกศวิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๙.

หรือตระหนักรู้ถึงการรู้จักเก็บออมทรัพย์ไว้ใช้ในคราวจำเป็นอันเป็นการแสดงออกถึงความไม่ระมัดระวังในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับเหตุไม่คาดฝันอยู่เสมอ

๑.๖.๗ พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุตินฺธ)^{๑๓} ได้กล่าวสรุปไว้ในงานวิจัยว่า การนำหลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน มีทั้งหมด ๕ ข้อ คือ (๑) การนำหลักทฤษฎีมาสัมปทานมาแก้ปัญหาการขาดความเพียร เมื่อจะเลิกให้พ้นจากความซวายนานาประการ สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสวัตถุต่างๆ (๒) การนำหลักอารักขมาสัมปทานมาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษทรัพย์ อารักขมาสัมปทาน คือการใช้เงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ (๓) การนำหลักกัลยาณมิตตตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี , ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยแวดล้อม สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ (๔) การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิต การใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะ กับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น จึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตัวเองและครอบครัว

๑.๖.๘ ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม^{๑๔} กล่าวถึง การบริหารจัดการทรัพย์ ว่า เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่ทุนนิยม สร้างให้เงินเป็นใหญ่ ผู้คนในสังคมจึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเรื่องเงินๆ ทองๆ ของตนเองมากขึ้น สังเกตได้จากสื่อ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แะ มีกาสิโนต่างๆ จะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการออม การลงทุน การใช้จ่าย ฯลฯ แทรกอยู่ไม่น้อย ซึ่งหากจะศึกษาเรื่องเงินๆ ทองๆ ดังกล่าว คงต้องใช้เวลานานมาก นอกจากนี้ ยังได้มีแนวคิดในพระพุทธศาสนา กับเศรษฐศาสตร์ว่า

๑. เศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้น เป็นเศรษฐศาสตร์แบบมีบุญเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือสอนว่าบุญเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของมนุษย์ ส่วนปัจจัยเสริมคือ หลักหัวใจเศรษฐีได้แก่ทรัพย์เป็นเก็บทรัพย์เป็น สร้างเครือข่ายคนดีเป็น และใช้ชีวิตเป็น

^{๑๓} พระครูโพธิธรรมานุกุลบรรเทา ชุตินฺธ, “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีมีกัตถประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

^{๑๔} ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริมพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่(เศรษฐศาสตร์), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), (เอกสารประกอบการสอน).

๒. ส่วนเศรษฐกิจในระดับประเทศนั้น หากรัฐบาลส่งเสริมประชาชนให้มี ความรู้ ความเข้าใจเรื่องบุญ ส่งสมบุญควบคู่กับการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักหัวใจเศรษฐกิจแล้ว จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีและเติบโตอย่างมั่นคง

ทรัพย์ ๒ ประการในพระไตรปิฎก ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ทรัพย์กร หมายถึง สิ่งทั้งปวง อันเป็นทรัพย์ ซึ่งทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่มีค่า ได้แก่ วัตถุมีรูปร่าง เช่น เงินตรา สิ่งอื่นๆ หรือวัตถุที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ปัญญา เรียกว่า อริยทรัพย์ ซึ่งจริงๆ แล้ว คำว่า อริยทรัพย์เป็นศัพท์ที่มีในพระไตรปิฎก คำว่า ทรัพย์ มาจากภาษาบาลีหลายศัพท์ เช่น ทัพพะ ธนะ และนิ อธิ ฯลฯ ทรัพย์ แปลว่า เครื่องปลื้มใจ ทรัพย์ในพระไตรปิฎกมี ๒ ประเภท คือ โภคทรัพย์และอริยทรัพย์

๑.๖.๙ พระมหาอุทฺตมชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)^{๑๕} ได้อธิบายคำของวลีที่ว่า “เงินงอกงาม เพื่อธรรมงอกเงย” โดยมีจุดมุ่งหมายจะสื่อสารว่า “หากมีเงิน ต้องรู้จักเปลี่ยน เงินให้เป็นธรรมะ อันได้แก่คุณภาพชีวิต คุณงามความดี สติปัญญา ความก้าวหน้าในทางธรรม ทางจิตวิญญาณ การศึกษาหาความรู้ความจริง การบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ตน แก่สังคม แก่เพื่อนมนุษย์และแก่โลก”

๑.๖.๑๐ จิตราภรณ์ บัวจรัส^{๑๖} กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องเงินๆ ทองๆ หรือเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินหรือโภคทรัพย์ไว้อย่างครบวงจร เพื่อสร้างสมดุลแก่ชีวิตหลายเรื่อง อย่างเช่น หลักการสร้างประโยชน์หรือความสุขในปัจจุบันที่เรียกว่า “ทฤษฎีอัมมิกัตถประโยชน์ ๔” ประกอบไปด้วย

๑. อุฏฐานสัมปทา หรือการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร ในทางสุจริตชอบธรรม
๒. อารักขาสัมปทา หรือการรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้
๓. กัลยาณมิตตตา หรือการรู้จักคบเพื่อนดีเพื่อไม่ให้ชีวิตถูกชักนำไปในทางที่เสื่อม
๔. สมชีวิตา หรือ การรู้จักใช้จ่ายอย่างสมควรตามฐานะ

โดยหลักทฤษฎีอัมมิกัตถประโยชน์นี้ ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกาย อันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคม ทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้นคือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า โภคทรัพย์มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทั้งแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ในทางตรงข้ามโภคทรัพย์ก็สามารถส่งผลร้ายต่อผู้ ขาดสติและปัญญาในการวางท่าทีต่อโภคทรัพย์ ได้เช่นกัน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรม ที่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทานให้ไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ที่มีมานานกว่า ๒๖๐๐ ปีแล้ว จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเรื่องโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา แนวทางการ บริหารจัดการ โภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา และแนวทางการ ประยุกต์ใช้ การบริหารจัดการโภคทรัพย์ ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้อง สามารถลด

^{๑๕} พระมหาอุทฺตมชัย วชิรเมธี, ว.วชิรเมธี, คำอธิบายของวลีที่ว่า “เงินงอกงาม เพื่อธรรมงอกเงย (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.dhammatoday.com> (๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

^{๑๖} จิตราภรณ์ บัวจรัส , การสัมมนาพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืนในสังคมโลก , (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.br.ac.th> (๒๙ มีนาคม ๒๕๕๕).

ปัญหาจนถึงจัดปัญหาที่อาจเกิดจากโรคทรัพย์ในแต่ละวัน ให้ สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี สามารถสร้างประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสันติสุข และสามารถเสนอแนวทางในการสร้างความสุขในปัจจุบันและในภพหน้าแก่พุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจ

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร(Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

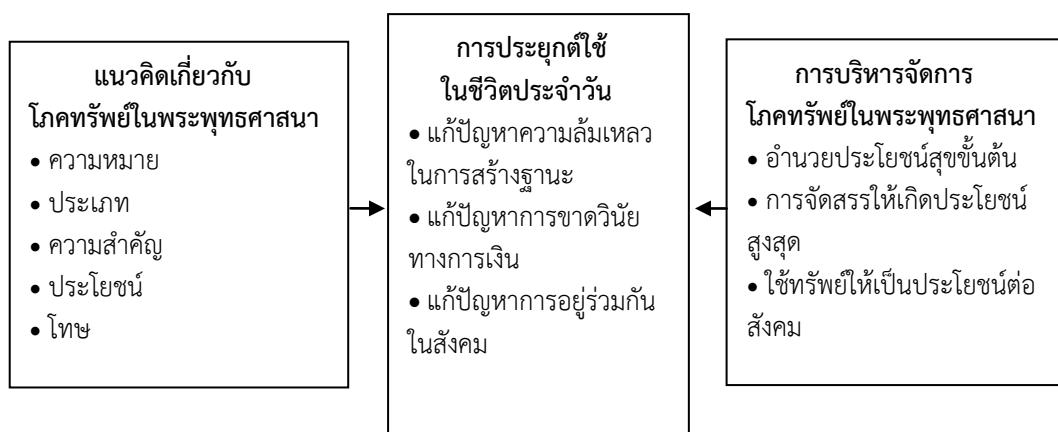
๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) จากพระไตรปิฎก ด้วยการสืบค้นจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) จากเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วสาร งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพย์ทั่วไป

๑.๗.๓ นำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ สามารถนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ได้ทราบเรื่องโรคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา

๑.๙.๒ ได้ทราบแนวทางในการบริหารจัดการโรคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา

๑.๙.๓ นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

